

Mengelwerk van eigen maaksel of letterdieverij?

Ik kon mijn verzameling oude humoristische literatuur aanvullen met het eerste deel van *De vrolyke zanggodinnen, of mengelwerk van vernuft* (Amsterdam: Petrus Conradi / Harlingen, Volkert van der Plaats, 1781).¹ De samenstellers zijn anoniem gebleven en vormden naar eigen zeggen een ‘tijdelijk genootschap’ dat ze in het voorwoord omschrijven.

“Daar is een tyd geweest, waarin onze Voorouders ieder op zichzelf werkten, en alle rypjes, welke zy by voorkomende gelegenheden maakten, lieten drukken. Aan zulk eene ongezellige werkzaamheid hebben wy die groote bondels van kunsteloze Vaarzen, van ontugtige Liedjes, van zotte Sprookjes, en laffe Puntdigten, toe te schryven. In de prullekraam vindt men egter hier en daar nog wat goeds, dat te veel verdiensten heeft om onder de vuilnis begraven te blyven.”

Het anonieme ‘genootschap’ besloot op zoek te gaan naar dergelijke rijmpoëzie.

“Wy verzamelden dus eenigen voorraad, waaronder nog al het een en ander is, dat men in geene gedrukte Boeken kan vinden, en voor eigen maaksel mag opkomen. Wy bragten het tot nu toe verzamelde onder vier Afdeelingen, waaronder wy het den Lezer aanbieden. Men vindt hier Mengeldigten over verscheidene Stoffen; Punt- en Snel-digten; Fabelen en Vertelsels; en Gezangen.” Maar wat is er nu van ‘eigen maaksel’ en wat ‘ontleend’ bij andere poëten? Hier is het genootschap behoorlijk dubbelzinnig: “In het eerst kwam het ons best voor naauwkeurig aan te teekenen waaruit wy het een en ander overnamen: doch naderhand veranderden wy van gevoelen, en oordeelden dat zulks niet behoefde. Wy zyn geene Letterdieven, al ware het dat men ons kon aantoonen dat wy alles van letter tot letter hadden uitgeschreven, het geen wy egter onmogelyk gemaakt hebben, en belooven verder te zullen doen.”

De samenstellers daagden de lezer dus uit maar konden niet weten dat meer dan 300 jaar later het internet een enorme hulp is bij het opzoekingswerk. Het kost slechts enige moeite te achterhalen dat heel wat ‘ontleend’ werd bij destijds bekende dichters zoals Jeremias de Decker, Jan Vos, Constantijn Huygens, Jan de Regt en Hermanus vanden Burg.² Vaak werd de tekst wel licht aangepast en in wat nieuwere spelling gezet. In die zin hebben de samenstellers meestal niet ‘van letter tot letter’ overgeschreven, maar vandaag zouden we dit toch simpel plagiaat noemen! In feite beoogt mijn hobby – gedestilleerd in deze website³ – hetzelfde doel als het genootschap van ‘de vrolijke zanggodinnen’ maar poog ik zo veel mogelijk de eer te laten aan de originele auteurs. Hier een kleine selectie uit de bundel.

De Almanak

Een vrouw, wier man, belust op lezen,
Maar zelden tyd voor haar kon schikken, sprak:
Ware ik een boek, wat zoude ik u dan dierbaar wezen!
Vooral (zei de ander) waar myn lief een Almanak.
Dan mogt ik jaar aan jaar wat nieuws in u beschouwen.
Ik wenschte u dan een eeuw te houwen.

→ Een van de vele versjes gebaseerd op bekende grappen; zie ‘Moppen’ op deze website

Op zekeren Professor

Veel stopt men in de maag, hoewel ze weinig teert.
Gy zyt ook weinig wys, al hebt ge veel geleerd.

¹ https://www.dbnl.org/tekst/_vro019vrol01_01/colofon.php

² Zie appendix met voorbeelden

³ Zie ook ‘letterdieverij’

➔ Gedicht van Jeremias de Decker, een variant op de vaak bekritiseerde 'boekenwijsheid'

Op eenen Brief van eene bedrieglyke schoonheid

Sneeuwwit is uw papier: uw brief van inhoud zwart:

't Papier zweemt naar uw vel, maar de inhoud naar uw hart.

➔ Gedicht van Jeremias de Decker

Aan den dikken V....

Gy durft ons, Polyfeem, voor halve menschen schelden,

Omdat gy lang en zwaar, wy kortjes zyn en ligt.

'k Beken dat gy veel meer dan ik zoudt mogen gelden,

Wanneer men menschen kogt by de el of by 't gewigt.

➔ Gedicht van Jeremias de Decker

Aan Egtgenooten

Het huis valt u te naauw, wanneer gy twistig zyt,

Maar komt gy overeen, dan valt u 't bed te wyd.

➔ Gedicht van Jeremias de Decker

De Mode

Dat nu vervallen is zal eenmaal weder ryzen,

En weêr vervallen doen dat heden boven dryft.

Het nu geprezen nieuw zal elk niet altyd pryzen:

Waarom? omdat het nieuw juist zoo niet altyd blyft.

➔ Gedicht van Jeremias de Decker

Aan zekeren Schryver

De Schriften, die gy schryft, zyn eeuwig, ik beken 't.

Want aan uw kladdery is noch begin noch end.

➔ Gedicht van Jeremias de Decker

Op Matthys

Poëten, zegt Matthys, zyn allen zot van geest.

Is 't waar? dan is Matthys wis lang Poëet geweest.

De Gravenmaker en Doctor

De Gravenmaker en de Doctor zyn beï straf.

De een helpt ons in de kist, en de ander in het graf.

➔ Gedicht van Jan Vos; beï = beide

Kind in huis

Lys zegt, zy is als kind in huis by Jasper Toomen,

't Is waar: want Jasper plag veel by haar moêr te komen.

➔ Moêr = moeder

Huwelyk

Het eerste huwelyk wordt door de min beleid;

Het tweede is koopmanschap: het derde dolligheid.

➔ Gedicht van Jan Vos; min = liefde

Aan Klaar

Gy zyt een tweeling, naar 't my voorkomt, Klaartje: want

Uw Broeder Pieter heeft de helft van uw verstand.

→ Gedicht van Jan Vos

De stervende Dronkaard

Een Dronkaard stierf getroost: men zou hem, was het zeggen,
Niet onder de aarde in 't graf, maar in een kelder leggen.

Geloofwaardige Neel

Neel zweert, ze is veertig jaar, en heeft niet eenen tand.
't Luidt klugtig in onze ooren:
't Is vreemd voor een gemeen verstand:
Nogthans schynt wat geloofs by veel gezweers te hooren.
Neel heeft denzelfden eed nu tien jaar lang gezworen.

→ Gedicht van Constantijn Huygens; zie ook Oude grappen

Heusch verzoek

'k Zag Dieven, uit myn huis met pak en zak gegaan;
Ik volgde hen terstond, en sprak hen vriendlyk aan.
'k Zei, mannen, met verlof: wilt gy my wel eens toonen.
Wyl gy myn goed verhuist, waar ik omtrent ga wonen?

→ Gedicht van Constantijn Huygens

Groote Nedrigheid

Hans had wel eens gezien dat fraaie lui aan Graven
Hun Brieven tekenden; 'den minsten van uw Slaven'.
Hy schreef aan zyne Vrouw, en onderschreef zich: 'Hans,
Den minsten van uw Mans'.

→ Gedicht van Constantijn Huygens

Mislukte hoop

'k Zei, Klaas, wat ging u aan? Gy trouwde een doove Vrouw.
Och! zei hy: 'k had gehoopt dat ze ook niet spreken zou.

→ Gedicht van Constantijn Huygens

Goede Raad

'k Was van den weg gedwaald om slegte paên te myden,
Ik zag een' Boer en vroeg of ik terug moest ryden?
Neen, Heerschap: ryd tog niet te ruggen, zei de guit.
Keer slegts uw paard eens om, en ryd dan weer vooruit.

Ouden mans liefde

Wat schaadt toch de oude dag aan 't vryen of gezoen?
Brandt niet het dorre hout veel lichter dan het groen?

→ Gedicht van Constantijn Huygens

Ongelyk huwelyk

Tys is pas twintig; Maai, zyn wyf, pas zestig jaaren:
Hy zegt: een oude luit krygt wel eens nieuwe snaren.

Gezegende Jan

Jan heeft tien monden thuis, en heeft, naar dat hy telt,

Geen kinderen te veel, maar wel te weinig geld.

APPENDIX: Voorbeelden van overgenomen teksten

Blz 1 = Jan de Regt

Blz 36 = Hermanus vanden Burg

Blz 52 = *De vrouwen in't hembd: heekel-dicht* (1770)

Blz 76 = *Hekel-dicht, aan den heere N.N. wegens het vergeefsch zoeken van zyne zoonen in de speel- en bordeel-huizen binnen 's Gravenhage* (1770)

Blz 78 = *Noodige raadgeving aan een zeeker heer in de stad A*****, wegens enige maatregelen welke zyn Ed. noodwendig dient te nemen, omtrent het gedrag zyner huisvrouw* (1770)

Puntdichten:

Nrs 1 tot 150 vele van Jeremias de Decker

Nrs 150 tot 200 vele van Jan Vos

Nrs 250 tot 300 vele van Constantijn Huygens

Verschillende stukken stonden ook in *Apollo's marsdrager* (3 delen: 1715-1728).

Blz 4 = I/147

Blz 20 = II/171

Blz 21 = I/188

Blz 26 = III/74

Puntdichten

Nr 144 = 280

Nr 170 = 572

Nr 173 = 534